

СМОЛІНСЬКА
Софія Дмитрівна
sdgnatkovich@ukr.net

УДК 336.7

ЯСІНОВСЬКА
Ірина Фантинівна

РИНОК БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В
СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

MARKET BANKING SERVICES IN THE
SYSTEM OF INTERNATIONAL ECONOMIC
RELATIONS

к.е.н., доцент, Львівський
національний університет
імені Івана Франка

к.е.н., доцент, Львівський
національний університет
імені Івана Франка

У статті досліджено поняття «ринок банківських послуг» та подано його особливості. Обґрунтовано, що банки є активними суб'єктами міжнародних економічних відносин. Роз'яснено основну роль банків на міжнародних валютних ринках. Розглянуто функціонування банківських установ на світових ринках кредитних капіталів. Проаналізовано використання банками сучасних інформаційних технологій, які забезпечують їх функціонування в системі міжнародних економічних відносин.

В статье исследовано понятие «рынок банковских услуг» и представлены его особенности. Обосновано, что банки являются активными субъектами международных экономических отношений. Разъяснено основную роль банков на международных валютных рынках. Рассмотрено функционирование банковских учреждений на мировых рынках кредитных капиталов. Проанализировано использование банками современных информационных технологий, обеспечивающих их функционирование в системе международных экономических отношений.

The concept of "market of banking services" is investigated and its features are submitted. Proved that banks are active participants of international economic relations. Offered explanations on the basic role of banks in the international currency markets. The operation of banking institutions in the world markets loan capital is considered. Analyzed banks using modern information technologies that ensure their functioning in the system of international economic relations.

Ключові слова: банки, ринок банківських послуг, міжнародні економічні відносини

Ключевые слова: банки, рынок банковских услуг, международные экономические отношения

Keywords: banks, market banking services, international economic relations

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку світового господарства, під впливом процесів лібералізації, інтеграції та глобалізації, відбувається активний розвиток сфери банківських послуг у більшості регіонах і країнах світу. Існування успішно функціонуючого міжнародного банківського ринку є необхідною умовою ефективного розвитку світової економіки. Саме банківські інститути акумулюють значну кількість фінансових ресурсів шляхом їх накопичення та інвестування, необхідних для нормальної роботи як національного, так і світового господарства.

Світовий досвід свідчить, що найважливішою умовою розбудови сучасної конкурентоспроможної національної економіки є формування ефективної банківської системи як рушійної сили економічного розвитку та ринкових перетворень. Особливою актуальності зазначена проблема набула за останні роки, які відмітились фінансовими потрясіннями, глибокими змінами у банківській справі, численними нововведеннями в організації, формах обслуговування і методах управління банком. Йдеться про ускладнення прийомів і методів банківської діяльності, виникнення новітніх видів фінансових операцій і послуг, посилення конкуренції

з боку різноманітних небанківських організацій, що займаються придбанням і розподілом коштів тощо.

Вивчення особливостей функціонування ринку банківських послуг на сьогоднішній день є досить новою для науки проблемою. В даний час в цій області здобули популярність роботи таких вітчизняних та зарубіжних економістів як Ткачук В.В, Ніколаєва Т.П., Дзюблюк О.В., Нікітін А.В., Лютий І.О., Андрєєв А.С., Котлер Ф., Мороз А.М., Савлук М.І. та інших.

Але незважаючи на чисельні публікації, ряд питань залишаються не вирішеними. Зокрема, потребує поглибленого вивчення проблема ефективного функціонування ринку банківських послуг в системі міжнародних економічних відносин.

МЕТА РОБОТИ

Виходячи із вищевикладеного, в ході дослідження необхідно розв'язати наступні завдання: визначити суть ринку банківських послуг та його місце в системі міжнародних економічних відносин у напрямі підвищення ефективності його функціонування.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові публікації, нормативно-правові акти,

матеріали періодичних видань, ресурси мережі Інтернет.

При проведенні дослідження використано монографічний та історичний методи, порівняння та узагальнення вимог зарубіжного та вітчизняного законодавства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Сьогодні банківський ринок є однією із важливих, динамічних і невід'ємних складових глобальної фінансової системи та відіграє роль головного посередника, що задовольняє потреби у фінансових ресурсах реального сектору економіки та населення країни. Ринок банківських послуг – доволі неоднозначне поняття, яке враховує багато різних моментів функціонування банків. На сьогодні в економічній літературі відсутнє єдине визначення поняття ринку банківських послуг. Крім того, як тотожні поняття розглядають дефініції «ринок банківських послуг» та «банківський ринок».

Так, Ткачук В.В. ринок банківських послуг визначає як «специфічну сферу економічних відносин, функцією яких є балансування попиту і пропозиції на банківські продукти» [1, с. 220]. На нашу думку дане визначення є не досить повним, так як визначено не всі функції даних економічних відносин.

Схоже поняття ринку банківських послуг надає Ніколаєва Т.П., визначивши його як «особливе економічний простір, на якому стикаються попит і пропозиція послуг банків для клієнтів» [2, с. 54].

Дзюблюк О.В. визначає ринок банківських послуг, як особливе соціально-економічне середовище, систему економічних відносин з продукування та обміну специфічного товару – банківської послуги [3, с. 25]. Що стосується цього визначення то, на нашу думку, воно потребує більшої конкретизації.

На думку Ф.Котлера, ринок банківських послуг складається з ринку грошей і ринку капіталу [4, с. 325]. На нашу думку, сфера банкінгу значно ширша, ніж зазначив автор.

К. Васьківська розглядає ринок банківських послуг як важливу складову ринку фінансових послуг загалом, яка разом із фондовим ринком служить основою для здійснення різних фінансових операцій суб'єктами господарювання [5, с. 101].

В. Головач визначає ринок банківських послуг як сукупність економічних відносин, що забезпечують реалізацію попиту на різні послуги з боку клієнтів, їх пропозицію банківськими установами та формування ціни [6, с. 94]. Це визначення, на нашу думку, є найбільш повним та таким, що розкриває суть поняття ринку банківських послуг.

Таким чином, виходячи з попереднього визначення, можна сказати, що ринок банківських послуг – це специфічна сфера економічних відносин, що виникають між банками як фінансовими посередниками та іншими економічними агентами з приводу купівлі-продажу різноманітних фінансових активів та забезпечують розподіл і перерозподіл капіталу між господарюючими суб'єктами, сферами та галузями економіки. На ринку банківських послуг активно працюють банківські інститути з метою

забезпечення потреб у грошових коштах фізичних, юридичних осіб та держави, що сприяє врегулюванню економічних взаємовідносин між усіма суб'єктами економіки. Банками надаються фінансові послуги з приводу купівлі-продажу грошей з метою отримання прибутку або збереження реальної вартості активів суб'єктами господарювання.

На сучасному банківському ринку відбувається взаємодія трьох його основних учасників (суб'єктів) – продавця (банківської установи), покупця (клієнта) та регулятора в особі Центрального банку.

За географічним охопленням можуть бути виділені локальні, регіональні, загальнонаціональні і міжнародні ринки. Локальний ринок формується у межах міста або району. Регіональні ринки охоплюють територію однієї або кількох суміжних областей. Загальнонаціональний ринок банківських послуг функціонує в межах окремої національної економіки. Міжнародні ринки банківських послуг представлені як глобальним загальносвітовим ринком, так і ринками банківських послуг на рівні окремих міждержавних об'єднань.

Відповідно до теперішнього етапу еволюції міжнародного ринку банківських послуг характерними є такі особливості як:

- універсализація банківської діяльності;
- ліберализація державного регулювання банківської сфери;
- розширення територіальної сфери діяльності банків;
- посилення конкуренції на ринку між банками і небанківськими фінансово-кредитними установами та підвищення ролі нецінових методів конкурентної боротьби;
- розширення асортименту банківських послуг спрямоване, з одного боку, на поліпшення якості обслуговування клієнтів, а з іншого, – на диверсифікацію прибуткових статей банку, що дає змогу отримувати дохід навіть при змінах ринкової кон'юнктури та падінні попиту на окремі види послуг.

Становлення сучасної світової банківської системи - це результат тривалої концентрації й централізації банківського капіталу, а міжнародні банки стали інституційною основою переливу капіталів, яка зазнала еволюційних змін у процесі збагачення форм і видів міжнародних економічних відносин.

Слід зазначити, що банки є активними суб'єктами міжнародних економічних відносин, тобто учасниками міжнародних економічних явищ і процесів, які здатні самостійно та активно діяти з метою реалізації своїх економічних інтересів. Через банки, головним чином здійснюються розрахунки за зовнішньоторговельними угодами, тому вони виступають не тільки посередниками в розрахунках, але і кредиторами та установами, які фінансують угоди. Банки взяли на себе функції контролю для забезпечення своїх інтересів і, в залежності від умов платежу, нерідко виступають як гаранті. Виступаючи як контролери і гаранті, банки можуть висувати свої

вимоги до умов розрахунків і форм платежу, з якими експортер та імпортер не можуть не рахуватися.

Хоча поряд з банками кредиторами з зовнішньоторговельних угод можуть виступати експортери, імпортери, кредитно-фінансові організації і держава, на практиці фінансування зовнішньоторговельних угод прямо чи побічно здійснюється саме комерційними банками, а експортер чи імпортер виступає як ініціатор і відповідальна особа за своєчасне погашення кредиту і пов'язаних із ним витрат.

Банківський кредит з імпорту включає:

- кредит, що видається при акцепті чи погодженні банку-імпортера на сплату тратти експортера;

- акцептно-рамбурсний кредит (акцепт векселя банком за умови отримання гарантії з нього з боку іноземного банку, що обслуговує імпортера);

- пряме банківське кредитування іноземних покупців;

- кредитні лінії (для своїх іноземних позичальників на оплату зовнішньоторговельних угод, різновидом кредитної лінії є поновлення ролловерної лінії, яка широко використовується на ринку євровалют);

- факторинг (експортер, що продав товар на умовах кредиту, отримує від факторингової компанії ряд послуг у вигляді вилучення заборгованості, обліку експортних тратт, здійснення контролю);

- лізинг (передача юридичного права власності споживачеві товарів);

- компенсаційні угоди (довготерміновий кредит на базі взаємних поставок товарів на однакову вартість);

- страхування мультинаціональних контрактів (включає величезні суми, які спільно страхуються комерційними банками і національними страховими компаніями експортного кредитування).

На процес ціноутворення на ринку кредитів впливають рівень конкуренції на ринку банківських послуг, різноманітність кредитних інструментів, можливості доступу позичальників до альтернативних ринків капіталу тощо.

Одним із основних чинників, що впливають на вартість кредиту на міжнародному банківському ринку, як, зрештою, і на національному, є вартість фондів, які використовуються для кредитування. Ціна кредиту має перевищувати вартість фондів і забезпечувати прибутковість банку. Крім того, вона має задовольняти потенційних позичальників. Привабливість для позичальника кредитних послуг, що пропонуються конкретним банком, полягає в їх якості та ціні. Для того щоб позичальник користувався послугами банку, необхідно, щоб структура кредиту задовольняла потреби клієнта, а ціна відповідає ринковим цінам на подібні послуги.

Застосування банками ЕОМ дозволяє щохвилини контролювати їх позиції в різних валютах і операції з окремими банками. В 1973 р. в Брюсселі була створена міжнародна міжбанківська організація з фінансових розрахунків за допомогою телекса (SWIFT). SWIFT — це кооперативне товариство

банків-учасників, яке організувало комп'ютеризований міжнародний зв'язок із метою підвищення ефективності управління банками і прискорення переказу міжнародних платежів між ними. Через SWIFT комп'ютери передають банківські повідомлення, які поділяються на три категорії: торгові перекази, валютні угоди, банківські перекази. Система СВІФТ почала діяти в 1977 р. До кінця 80-х років число банків-учасників зросло з 31 до 1500. У перспективі система СВІФТ буде обслуговувати біля 80 % міжнародних розрахунків. З її допомогою швидше здійснюється угода і перекази за нею, зокрема, можна отримувати підтвердження надходження валюти зранку на наступний день після угоди, тобто раніше реального зарахування на рахунки банків [7].

Такі форми розрахунків, як чеки і банківські тратти, є відносно повільними. Поштові або міжнародні грошові перекази здійснюються швидко, а телеграфні перекази або міжнародні експрес-перекази — ще швидше.

У міжнародній практиці існують різні типи зведеної оцінки діяльності банків. На основі зведеної оцінки проводиться рейтинговий порівняльний аналіз надійності банку та ефективності його роботи. Рейтинг — це метод порівняльної оцінки діяльності кількох банків. Також під рейтингом розуміють процес кількісного вимірювання чи оцінки, що дають змогу порівняти певну виміряну кількість чи вартість з критерієм чи стандартом певного класу, розряду, або рангу. У результаті проводиться групування банків у певній послідовності у міру спадання класифікаційної ознаки. Іншими словами, рейтинг — це встановлення узагальнюючої оцінки фінансового стану банку за стандартизованою системою показників, що дає змогу розглядати усі банки з єдиного погляду.

Необхідною складовою інфраструктури банківського ринку є рейтингові агентства, які регулярно проводять оцінювання кредитоспроможності позичальників на міжнародних ринках і за результатами оцінювання присвоюють позичальникам певні кредитні рейтинги. Рейтинги, присвоєні найвідомішими рейтинговими агентствами, враховуються банками-кредиторами при наданні позик і учасниками ринку при інвестуванні коштів у боргові зобов'язання емітентів-позичальників. Рейтинги присвоюються як безпосередньо позичальникам, так і борговим зобов'язанням, які вони емітують. Усі рейтинги характеризують спроможність позичальників вчасно і в повному обсязі відповідати за своїми зобов'язаннями. Рейтинги різних видів боргових зобов'язань одного й того самого позичальника можуть відрізнятися. При цьому, звичайно, всі рейтинги, пов'язані з одним позичальником, не дуже відрізняються між собою.

Одним із основних кредитних рейтингів, що надаються відомими рейтинговими агентствами "Moody's" та "Standard & Poor's", є рейтинги облігацій, які досить точно відображають кредитний рейтинг самих емітентів-позичальників.

Слід врахувати той факт, що українські банки також залучені до здійснення міжнародних

економічних відносин. Стратегічними напрямками міжнародної діяльності вітчизняних банків можна визначити наступні:

- на основі сприятливої кон'юнктури світового ринку нарощувати власні інвестиції за кордоном, кооперуючи зусилля з підприємствами, продукція яких користується попитом на відповідних зовнішніх ринках;
- провести лібералізацію закордонної діяльності комерційних банків;
- якісно удосконалити структуру, географію, форми, характер і види операцій закордонної мережі банку.

ВИСНОВКИ

Отже, проаналізувавши поняття «ринку банківських послуг», нами було запропоновано два підходи його визначення – з точки зору сфери діяльності та інституційного підходу. З точки зору сфери діяльності банківський ринок - це особливий сектор економіки країни який відповідає за обмінно-перерозподільні відносини, пов'язані з процесами купівлі-продажу специфічного товару - грошей, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності, а також формує попит, пропозицію та ціну на цей товар. З інституційної точки зору банківський ринок - це сукупність банківських установ, які на конкуруючих умовах пропонують свої продукти і послуги населенню.

В умовах глобалізації зростає роль ринку банківських послуг, який функціонує у напрямі

надання кредитів, здійснення валютних операцій, переміщення капіталу та виконання багатьох інших функцій, необхідних для нормального функціонування економіки країни.

Список використаних джерел

1. Ткачук В.О. Маркетинг в банку: [Підручник]. – Тернопіль: "Синтез-Поліграф", 2006.- 225 с.
2. Николаева Т.П. Банковский маркетинг: [Учебно-методический комплекс] – М.: Изд. центр ЕАОИ. - 2009. – 224 с.
3. Дзюблюк О.В. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегія розвитку в Україні / О. Дзюблюк // Банківська справа. – 2006. – № 5-6. – С. 23-35
4. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер // Пер. с англ. – Новосибирск: Наука, 1992. - 736 с.
5. Васьківська К.В. Теоретичні основи функціонування фондового ринку / К.В. Васьківська, С.Л. Шульц // Вісник Львівської державної фінансової академії / голов. ред. Буряк П.Ю. – Львів: ЛДФА. - №20. – С.96-104.
6. Головач А. Банківська статистика: [Навчально – методичний посібник] / А. Головач, Б. Захожай, Н. Головач. – К.: КНЕУ. – 2003. – 161 с.
7. Роль банків в організації розрахунків при міжнародних економічних відносинах – [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/synopsis/bankdelo/part1/018_01.htm